

- думка, 2004. – 333 с.; *Туган-Барановский М. И.* Периодические промышленные кризисы. История английских кризисов. Общая теория кризисов. 3-е соверш. перераб. издание / М. И. Туган-Барановский. – Спб., 1914: переиздание: *Туган-Барановский М. И.* Избранное / М. И. Туган-Барановский. – М.: РОССПЭН, 1997. – 574 с.
12. *Смельянов О. С., Кузьменко В. П.* Регіональні фінансові кризи в контексті економічної безпеки України. / О. С. Смельянов, В. П. Кузьменко // *Стратегічна панорама.* – 2007. – № 3. – С. 130–137.
 13. *Макаренко І. П., Копка П. М., Рогожин О. Г., Кузьменко В. П.* Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови / І. П. Макаренко, П. М. Копка, О. Г. Горожин, В. П. Кузьменко // *За наук. ред. І. П. Макаренка.* – К.: Інститут проблем національної безпеки, 2007. – 520 с.

Курбет О. П.

ДУ «Інститут економіки
та прогнозування НАН України»,
к. е. н., науковий співробітник
відділу економічної історії

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ: МОЖЛИВОСТІ ТА РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Досягнення науки і техніки останніх десятиліть, що сприяли підвищенню матеріального добробуту значної частини населення світу, у повсякденному житті проявилися, зокрема, у полегшенні ведення домашнього господарства. Однак, поряд із позитивними зрушеннями стрімко поширювалися й негативні наслідки використання так званих благ цивілізації. Яскравим тому свідченням слугують: острови із пластикового сміття, що курсують океанськими просторами; рештки різноманітних пластикових відходів, що їх знаходять у нутрощах морських жителів; забруднені пляжі, водойми та поля тощо. Це сприяє все тіснішому об'єднанню світової наукової спільноти для пошуку шляхів вирішення сучасних екологічних проблем. У цьому контексті цілком закономірною

є актуалізація досліджень, присвячених концепціям сталого розвитку, «зеленої» та циркулярної економіки. На жаль, слід констатувати, що чисельні праці залишають відкритим питання визначення змісту цих концепцій. Тому перед науковими колами постає важливе засадниче завдання – формулювання основних понять. Відтак узгодженого визначення потребують терміни «сталий розвиток», «зелена економіка», «циркулярна економіка», а також їхні цілі та основні принципи.

Можливості економістів у питанні збереження довкілля не вичерпуються самими лише, хоча і дуже важливими (!), концептуальними розробками.

Попри те, що головним забруднювачем навколишнього середовища виступає економіка, слід пам'ятати і про відповідальність кожної окремо взятої людини. В українському суспільстві формування екологічно відповідальної поведінки населення відбувається дуже повільно. Часто густо бар'єром для свідомих споживачів стає елементарна непоінформованість, а відсутність законодавчих норм, які б регламентували поведінку з відходами споживання, часто слугують виправданням для недобросовісних громадян. Сьогодні вже замало просто донести сміття до урни – сенс має модель споживання, що мінімізує утворення цього сміття. Це ставить перед науковцями ще одне завдання – здійснення впливу на суспільну думку.

У цьому питанні не варто недооцінювати роль освітніх програм, при чому починати потрібно із наймолодших слухачів. На особливу увагу заслуговує відома на Заході концепція 5R: *Reduce* (скорочення), *Reuse* (повторне використання), *Recycle* (переробка), *Refuse* (відмова), *Repurpose* (переосмислення), спрямована, зокрема, на формування екологічних звичок, що передбачає:

- скорочення покупок до необхідної кількості для уникнення надлишкових придбань;
- повторне використання в тому числі «одноразової» продукції;
- переробка відходів, яких неможливо уникнути;
- відмова від непотрібних покупок;
- надання речам нового сенсу, коли їх вже неможливо використовувати за призначенням.

Застосування цієї концепції впливає на зміну споживацької поведінки, у зв'язку з чим окремим пунктом мають бути обгрунтовані негативні наслідки явища «швидкої моди», яке сприяє тому, що шафи сучасних модниць лускають від must-have одягу кількох останніх сезонів. При цьому, для виробництва однієї одиниці такого одягу часто використовується неспіврозмірна з його цінністю для споживача кількість ресурсів.

На перший погляд може бути не зрозумілою роль економістів у поширенні такої інформації. Проте, там де важко вплинути на поведінку окремих осіб фактами про пластикові острови, саме у їхніх руках наявні найбільш дієві інструменти для цього, адже економісти можуть вирахувати вигоду від екологічно відповідальної поведінки, даючи відповіді на запитання: скільки коштів зекономить сімейний бюджет від зниження кімнатної температури на 5 градусів, від вимкнення непотрібного світла, від використання меншої кількості води? скільки коштів зекономить сімейний бюджет на покупці однієї якісної блузи, а не трьох низькоякісних? за скільки окупиться багаторазова торбинка для покупок, пляшка для води, кухоль для кави? та багато інших.

Питання збереження довкілля занадто важливе аби його ігнорувати. Від вирішення цього питання залежить життя майбутніх поколінь і його якість. Тому формування екологічно відповідальної поведінки населення – це не примха, а необхідність. Там де ще не створені інституційні механізми впливу на цей процес, ініціатива має перейти в руки науковців, здатних пояснити, обгрунтувати та популяризувати ризики необдуманого споживацької поведінки та переваги альтернативних їй варіантів. І завдання економістів полягає у забезпеченні потужного теоретичного підґрунтя для обрахування економічного ефекту, щоб не лише на словах показати привабливість результатів життя «у стилі еко».